

Ved Valborg Bank Jonasens bisættelse, 18. september 2004, i kirkegårdskapellet i Svendborg.

Tak fordi I kom i dag, at hjælpe os med at være ulydige mod Valborgs ønske. Hun har bedt om bisættelse i stilhed. Vi er glade for, at I vil synge et par sange sammen med os og hilse farvel til hende.

De fleste kender Valborg som den lidt stille, tilbageholdende, seje kvinde. Hurtig på cykel og hurtig til fods, indtil blodproppen sænkede tempoet noget. Jeg var glad, da hun - vel i 86 års alderen - sagde: jeg vil have en ny cykel. Den gamle er ikke god nok mere. Og den blev brugt indtil dette forår.

Vi kender hende som den perfektionistiske husmor og håndværker og - da fars syn svigtede - gartner. Vi kender hende som den, der klædte Randi og Viggo og Jonas på. Jeg går stadig med de strømper, hun strikkede. De seneste fik jeg sidste efterår. Og med lidt skånsom håndvask holder de vel en halv snes år endnu. Valborg var til de langtidsholdbare kvaliteter.

Stykvis igennem livet hørte jeg historiestumper, som jeg først sent i livet fik sat sammen til et lidt større billede af hende. Et billede med mange detaljer og mange brud og udviklinger. Hendes vej var ikke den slagne.

Der var opvæksten i fattigdom hos den teknisk geniale og økonomisk mindre geniale far og den skrøbelige mor. Og sammen med Arne, Mary, Nanna, Hans. En opvækst med hårdt arbejde og afsky for regninger. Det var også en barndom med glæde ved at læse og lære, glæde ved at præstere. Og det var en opvækst, hvor præcise meninger blev dannet om, hvordan et liv skulle være og hvordan det ikke skulle være. Det kom klart og stærkt frem, da Valborg meddelte Peter Bank, at han ikke kunne regne med at beholde ejendommen Klap Mølle ved døtres arbejdskraft. Hvilket han rettede sig efter.

Der var erfaringen på Krabbesholm Højskole, hvor Valborg udtalte sig til fordel for "kammeratægteskabet". De øvrige højskoleelever var forargede. Forstanderen støttede de andre, og fortalte bagefter Valborg, at det syntes han, han var nødt til, selvom han var enig med hende. Derved vandt han ikke hendes respekt.

Der var tilværelsen som hushjælp i København – ikke så usædvanligt for en jysk pige fra landet. Men der var samtidig kontakten med det internationale ungdomsmiljø i København, formidlet blandt andet via Arnes vennekreds. Det var et miljø, der åbnede udsynet og understøttede friheds- og selvstændighedslysten. Det blev til engagementet i fredssagen og i seksualoplysningssagen. Valborg var også i sin høje alder stolt af at have haft Leunbach som praktiserende læge. Katja har fortalt, at da hun fik jobbet i Sex og Samfund, og fortalte Valborg om den gamle forening for familieplanlægning, som blev stiftet af Leunbachs arvtagere, lyste hun op – de to havde en sag tilfælles.

Det var også Valborg, der blev centrum i Kærholmen – kollektivet i den lejlighed, som hun lejede. De venner, som også boede der, havde fredsbevægelsen og andre samfundsengagementer som fælles projekter. Kollektiv var ikke kun en bo-form.

Det var i fredsbevægelsen, Valborg traf Jonas. Det varede nok en tid, før de opdagede hinanden på den måde, der blev til os.

Det blev hendes store projekt. Hun lagde plan for, hvordan et godt liv skulle se ud. Livet sammen med vor far: først uddannelse til ham, mens hun tjente til dagen og vejen for begge, siden job til ham, 3 børn, boligetablering, og siden uddannelse og job til hende. Det var et stort projekt, det var et slidsomt projekt, det var et projekt med økonomisk smalhans undervejs. Men det var et viljestyrkens projekt.

De første faser i projektet blev udført. En af de største nedture undervejs var vistnok, da far var ved at opgive at få lærerjob, efter et meget stort antal resultatløse ansøgninger. Men da jobbet var i hus, gik de i gang med projekt børn. Resultatet kom straks, eller: ni måneder efter. At Randi kom hurtigt derefter var kuk i tidsplanen men ikke i den overordnede plan. At Valborg fik svære iskiasmerter under anden graviditet medførte, at barn no. 3 blev opgivet.

Næste fase i projektet blev udført: huset på Dronningholmsvej. At Peter Bank lagde et par årsværk i projektet, fremmede sagen. At Sofie Christensen tilbød Valborg at låne et betydeligt beløb, fremmede sagen. Du var ellers ikke meget for at låne! Også det projekt var stort, slidsomt, stærkt økonomiserende. Jeg har stadig på nethinden cementblandemaskinen: den blev drejet med håndkraft. Leret i kælderen blev gravet ud, lagt i trillebør, kørt ud – og siden gravede far overjorden væk, lagde leret ned, og genetablerede overfladen ud mod hækken. Valborg malede alle vinduer og døre, da Peter Bank havde lavet dem. De blev malet, som hun syntes, de skulle males – og som han syntes, skønt han vel aldrig roste hende for det!

Det var slidsomme år. Det var også glæden ved at skabe en smuk ramme. Og glæden ved at kunne styre økonomien i det. Det var også glæden ved Randi og Viggo. Glæden ved at se, at vi klarede os i skolen og at vi havde gode interesser. Det var opdragelse med tillid og forventninger. Én gang gav du mig en skideballe. Jeg var taget på rotur i jollen, som Peter Bank havde købt til mig. Og lige efter roturen cyklede jeg ud for at spille skak med Anders og kom hjem længe efter midnat. Om morgenen sagde Valborg: Du skal huske at ringe hjem, hvis du ikke kommer hjem efter rotur. Det blev sagt med eftertryk.

Da huset var bygget, gælden nedbragt, og børnene næsten flyvefærdige, var det tid for næste delprojekt. Du ønskede at lære fag og få eget job ude. Men så kom diskusprolaps, operation, rekreation. Måske var viljen til at gå ud på arbejdsmarkedet på retur. Og så var der jo bedstefar, med det skrøbelige helbred og den seje livsvilje. Du forblev hjemme, på Dronningholmsvej. Jeg tror egentlig, du ikke tilgav dig selv, at du ikke kastede dig ud i et job. Kirsten Søgård, som var husmor afløser /Hjemmehjælper, var vist mere end veninde - jeg tror, hun også var den udearbejdende, du havde lyst til selv at være.

Det varede noget, før det gik op for mig, hvad det betød, at du læste "En kvinde er overflødig". Det var en stiltfærdig måde at fortælle noget udadtil. Noget, jeg først længe efter opfattede.

Den stærke orientering efter projektet betød ikke, at Valborg blev indadvendt: Valborg blev veninde med og støtte for ældre og svagelige. Fru Friberg. Margrethe Larsens mor. Frk. Myhle som blev fru Press. Siden kom genbrugsbutikken, hvor Valborg tilbragte mange gode timer, og hvorfra hun fortalte, hvad hun iagttog af menneskers meget forskellige livsindstillinger: der var de ydmyge færende svende, som blev klædt lidt på til ultra-lavpris. Der var samlerne. Der var dem der tingede selv om de laveste priser, og der var dem, der prøvede at snyde. Til dem talte hun lavtmælt men tydeligt. Valborg havde et skarpt blik for menneskers karakteregenskaber.

Tiden, sparsommeligheden og styringen betød økonomisk konsolidering. Fra fattigdom til rigdom. Stærkt står i min erindring juli 1970: Lis og jeg havde fået kig på huset på Hørgårdsvej. Vi ringede til Sørvad, hvor Randi og Flemming boede. Valborg og Jonas kom til Århus samme eftermiddag, så på huset og på mit budget – og købte næste dag. Udbetalingen var lig med at tømme sparekassen. Det var også en investering. Og budgettet holdt. Da jeg selv købte huset syv år senere, havde Jonas og Valborg tjent 25% pr. år skattefrit. Far sagde: ”Jeg er ikke kapitalist”. Næ, det er systemet, der påtvinger dig fortjenesten.

Siden blev: Svendborg Bank, Sofielund, en institution i familien. I lånte ud til mig, til Thor, til Nanna. Og Valborg sagde: det er rart ikke at have økonomisk bekymring. Så højt kunne hun svinge sig op. Da øjenlægen sagde: stær-operation, og der er et par måneders ventetid, sagde Valborg: hvad nu hvis jeg betaler selv? I morgen! Så cyklede hun til sparekassen og kom tilbage med kontanterne næste dag – og blev opereret. Mary var himmelfalden: endelig havde Valborg lært at bruge lidt på sig selv. Nåja, helt sandt er det ikke – I havde lært at rejse. Det blev til en del ture flere steder hen. Men selve det: ikke at behøve at bekymre sig – det var det store fremskridt. Da du havde fundet ud af, hvor meget bedre synet blev, var du klar til næste operation. Men da var det lidt mere normalt: da kunne du godt vente den måneds tid og få øjet opereret på amtets regning i Odense!

Da far gik på pension, foreslog Valborg ham at gå til museet, som havde annonceret efter én, der kunne læse gotisk håndskrift. Det blev starten på en ny epoke, med opblomstring og trivsel for ham og glæde derved – og også ved de museumsaktiviteter, som hun deltog i. Henrik blev også en god ven for Valborg.

Tiden efter fars ulykke blev svær. Valborgs største bekymring var: hvis nu jeg dør, vil Jonas have det endnu sværere. Og så kom blodproppen, som hun ganske vist først senere blev klar over, hun havde haft: på vej på cykel op ad Præstevænget. Lige så svært det var for ham ikke at kunne se og siden ikke at kunne tale, lige så svært var det for Valborg at opleve, at helbredet tvang hende ned i tempo.

Der var stadig glæder. Glæden ved at give børn og børnebørn penge. Glæde ved at venner kom med blomster. Glæden ved at bo og være sammen med venner og naboer i Sofielund, til kortspil og banko og kaffe og udflugter.

Det sidste par måneder var strenge. Især trætheden. Kræften belastede. Det var konstante mavesmerter. Kikkertundersøgelse 1. september. I tirsdags fortalte overlæge Aksel Malchow Møller mig diagnosen: kræft i bugspytkirtlen, ikke noget man kunne operere for. Jeg ringede til dig og fortalte om diagnosen. Du sagde: godt at få klar besked. Og efter den klare besked fik Katja iværksat den smertelindring, som var påkrævet. Fire dage senere, lørdag d. 11. kl. 18, sov du ind. Randi, Katja, Nanna og jeg var hos dig.

Trods alt: det gik hurtigt til sidst. Og det ønskede du. At sove ind, smertefri, i morfinens lettelse. Det under vi dig. Vi lever med tabet, savnet. Vi ved jo, døden er en del af livet.

Vi kan nu kun sige dig tak for det liv du delte med os. Og hvis du ellers svæver rundt et sted, så vid: vi holder på de gode minder, du har givet os. Tak for det, mor.

Viggo Jonassen